

Klein college uitspraak

Over Nederlandse en andere klanken

Nederlands is een klankrijke taal: [ie] of [i], [ee] of [e], [aa] of [a], [o] of [oo] of [oe], het maakt verschil in betekenis. Zie bijvoorbeeld de woorden *riet*, *rit*, *beek*, *bek*, *zaal*, *zal*, *rok*, *rook* en *roek*.

En dan hebben we ook nog tweeklanken (diftongen) als [ei/ij] (*zeil*), [ui] (*buik*) en [au/ou] (*koud*), en ook de [u] (van *buk*) en de [uu] (van *kuur*), de [eu] van *reuk* en de stemloze e (ə) in *de* en *zingen*.

Die betekenisonderscheidende vocalenrijkdom delen we min of meer met nauw verwante West-Germaanse talen als Duits, Engels en de Noord-Germaanse Skandinavische talen (zoals Zweeds en Deens, zie onder), ook al worden andere spellingsregels toegepast.

Zie voor Estlands helemaal onderaan, eerst iets over andere Indo-Europese talen waarin we vaak zingen.

Wat we met het **Engels** delen is o.a. de neiging om van sommige klanken, met name [ee] en [oo], tweeklanken te maken: we zeggen (vooral in de Randstad) niet *leek*, *beet* of *nee* maar eigenlijk *leejk*, *beejt* of *beijt*, en *neej*. En niet zo *groot*, maar *zoow* *groot* of *zo-oe* *groot*, een beetje zoals de Engelse woorden *lake* en *boat* klinken.

Wat we *niet* met het Engels delen is de neiging om sommige medeklinkers licht te *aspireren* ofwel er een klein h'tje achter te laten horen, en stemhebbende medeklinkers ook aan het eind van een woord stemhebbend te laten.

Daardoor klinkt een Engelse tekst als *Put the bag in the cupboard* op zijn Randstad-Hollands ongeveer als 'poet de bek in de kubbert', en niet zoals-ie moet klinken, luister bv. naar [Google Translate](#). (Klik op het luidspreker-icoontje.)

Er is ook hoorbaar verschil tussen de a in bijvoorbeeld *bag*, *man* of *sat*, en de e in bijvoorbeeld *beg*, *set* en *men*. En dat verschil is ook een verschil in betekenis: *man* (man) en *men* (mannen) klinken niet hetzelfde!

Wie de uitspraak van **Duitse** vocalen nog eens wil oefenen, zie [hier](#). Let er bij Duits vooral op dat

- de stemloze ə, de e in *wachen*, *singen* enz., in het Duits meer als è wordt uitgesproken, zeker in gezongen teksten.
- er hoorbaar verschil tussen de ä in bijvoorbeeld *zählen*, en de e in *lesen*.
- de meeste Duitsers hun r uitspreken als een keel-r, net als de meeste Fransen. Een rollende r komt echter ook voor en is niet per definitie 'fout'.

Italiaans, Spaans, Frans en andere Romaanse talen

Hoe welluidend ze ook mogen lijken, **Romaanse talen** als Italiaans en Spaans missen de betekenisonderscheidende klankenrijkdom van het Nederlands, zie boven.

Eigenlijk kennen ze net als het **Latijn**, waarvan ze afstammen, maar vijf vocalen: [i], [e], [a], [o] en [oe] (geschreven als u). Als de klemtoon er op valt, klinken ze opener dan onbeklemtoond. En *nooit* maken ze er tweeklanken van: een e wordt nooit ej, een o nooit oow.

Als we Italiaans of Spaans zingen, moet een e dus altijd ongeveer als è klinken, nooit als eej, en een woord als *espero* klinkt als èspèro, niet als espéeroow.

Zoals *cuando* (Spaans) klinkt als koeàndò en niet als kwandoow en *quanto* (Italiaans) als koeàntò en niet als kwantoow.

Wat Spaanse letters:

ch klinkt als tsj.

g als g in het Franse *garçon* en het Engelse *game*.

j klinkt als de ch in lachen.

ll klinkt wat het Spaanse Spaans betreft als lj. (In Zuid-Amerika wordt het soms j of zj.)

Italiaans

Zoals gemeld: niet meer dan vijf vocalen: [i], [e], [a], [o] en [oe] (geschreven als u). Als de klemtoon er op valt, klinken ze opener dan onbeklemtoond.

En *nooit* maken ze er tweeklanken van: een e wordt nooit ej, een o nooit oow.

De a's in *papa* (paus) of *papà* (papa, vader) klinken dus hetzelfde als in *pappa* (pap) of *grappa*. Toch hoor je verschil, want de pp in *pappa* of *grappa* wordt langer uitgesproken dan de p in *papa*, en de n in *Arianna* klinkt dus ook dubbel, terwijl alle a's hetzelfde zijn behalve dat die waar de klemtoon op valt (ann) wat opener klinkt.

Wat Italiaanse letters:

ch voor e of i klinkt als k - net als de c voor a, o of u en medeklinkers.

Voorbeelden: *chi* (wie), *con* (met).

ci voor a, o of u klinkt als tsj - net als de c voor e en i. Voorbeelden: *ciao* (tot ziens), *città* (stad), *voce* (stem).

gh voor e of i klinkt als de g in het Franse *garçon* en het Engelse *game* - net als de **g** voor a, o of u en medeklinkers.

gi voor a, o of u klinkt als dzj - net als de **g** voor e en i.

Voorbeeld: *mangiare* (eten).

gli klinkt als lji of als lj voor a, o of u. Voorbeelden: *gli angeli* (de engelen, zeg lji ándzjeli), *Togliatti* (zeg Toljatti), *tagliatelle* (zeg taljatéllé, soort pasta).

gn klinkt als nj. Voorbeeld: *bagno* (bad, badkamer).

sce en **sci** klinken als sje en sji.

z klinkt doorgaans als dz, soms als ts - daar is helaas geen regel voor te geven.

Voorbeeld, ook voor gli: *zabaglione* (zeg dzabaljóné, sabayon, een lekker toetje), *grazie* (zeg ghrátsije met de g van game, dank).

Frans

Het Frans is wel een Romaanse taal, maar dankt aan de grote invloed van een oude West-Germaanse taal, het **Frankisch**, naast de naam ook meer betekenisonderscheidende klinkers, namelijk naast [i], [e] (soms geschreven als ai), [a], [o] en [oe] (geschreven als ou) nog

- [uu] / [u] (voor n, genasaliseerd),

- [oeu] (klinkt ongeveer als u in *put* maar opener),

- [eu] (die voor de r klinkt als [oeu], de Franse woorden *leur* (hun) en *coeur* (hart) hebben dus dezelfde vocaal,

- de tweeklank [oi] (klinkt als oeà), zoals in *voilà*,

- en ook nog de ə, de onbeklemtoonde e in ons *waken* (taalkundigen noemen hem de *sjwa*), maar zie onder, de Franse ə klinkt ronder dan de onze.

Verder heeft het Frans genasaliseerde (deels door de neus klinkende) klanken, zoals in *tant* (zo; tã) en *bon* (goed; bõ).

Bij de *medeklinkers* twee soorten h, zowel een 'stomme' (als in *l'homme*) als een min of meer uitgesproken h (als in *le hibou*, de uil, en *la harpe*, de harp). De Fransen hebben het over een *h muet* (stomme h) en een *h aspiré* (aangeblazen h).

Let op, maak van zoiets als *la harpe* niet *la 'arpe!* (Ofwel, voeg geen **glottislag** tussen maar verbind de woorden met een nagenoeg onhoorbare h.)

Let ook op de s. Die klinkt als z tussen twee klanken. Staat er ss tussen twee klanken, dan klinkt dat als een s. *Raison* (reden) klinkt dus als

[rèzõ], *ruisseau* (beek) als [rwiüssó] (allebei klemtoon op de laatste lettergreep).

De Franse r is doorgaans een keel-r (erfenis van het Frankisch). In het zuiden van Frankrijk wordt echter vaak een rollende r gebruikt, zoals in het Catalaans, Italiaans, Portugees en Spaans. Een rollende r is dus niet per definitie 'fout' en bij klassieke zang min of meer standaard. Maar hoe harder je de r laat rollen, hoe zuidelijker je klinkt, ongeveer als met de zachte g in het Nederlands.

De Franse spelling komt helaas niet altijd overeen met het klankbeeld, waardoor bijvoorbeeld de woorden *milan* (wouw), *tant* (zo), *en* (in), *temps* (tijd, weer) en *cuidant* op elkaar rijmen, ze eindigen namelijk alle vier op de genasaliseerde a (in internationaal fonetisch schrift [ã]), en *tant* en *temps* klinken hetzelfde, namelijk als [tã].

Verder is van belang dat de stomme e, de ə, klinkt als de u in onze *put*, met geronde lippen, dat de j en g (voor e en i) klinken als een echt dikke stemhebbende zj, en dat de open é en o klinken als ee en oo en niet als eej en oow, zoals in Randstad-Nederlands.

Voor de liefhebbers hier een Frans tekstje om heel snel uit te spreken: *le riz tenta le rat. Le rat tenté tâta le riz tentant. Of, iets moeilijker: Tas de riz, tas de rats. Tas de riz tentant, tas de rats tentés. Tas de riz tentant tenta tas de rats tentés. Tas de rats tentés tâta tas de riz tentant.* Zie [hier](#).

Deens en Zweeds

Voor deze twee Skandinavische talen geldt dat ze min of meer dezelfde betekenisonderscheidende klankenrijkdom hebben als het Nederlands, zie boven. Maar de spelling verschilt wel en hierin gaan alle Skandinavische talen (Zweeds, Deens, Noors, Faeröers, IJslands en Oud-Noors) hun eigen weg. In de Zweedse spelling is nog min of meer regelmaat te vinden, zie hieronder *Uitspraak van Zweedse letters*. De Deense uitspraak is helaas onnavolgbaar, zie eveneens hieronder.

Voor de goede orde: dit zijn Noord-Germaanse talen. Het officiële Noors (*bokmål*) is beïnvloed door het Deens, het oude Noors (gecultiveerd als *nynorsk*, en in allerlei varianten aan de noordwestkust te vinden) wijkt daar soms sterk van af. Het IJslands vertoont gemeenschappelijke trekjes met dat oude Noors, maar is net als het Faeröers wat afgedreven van het Deens, Noors en Zweeds.

Het Zweeds heeft zich naast het Deens en Noors verder ontwikkeld. Dat heeft alles te maken met machtsverhoudingen: Deense vorsten hebben lang macht uitgeoefend in Noorwegen, Zweden is vrijwel altijd zelfstandig gebleven.

Zowel het Zweeds als het Noors hebben een typisch soort (soms betekenisonderscheidend) toonaccent, dat met name het Zweeds heel zangerig doet klinken.

Wie wil weten hoe Deens klinkt kan het best luisteren naar de populaire tv-serie *Borgen*.

Men hoort soms beweren dat het **Fries** verwant zou zijn aan de Skandinavische talen. Misschien omdat het een van de koudste provincies van Nederland is? Het Fries is echter, net als het Nederlands, een West-Germaanse taal en staat ergens tussen Engels en Nederlands in. (Vergelijk *boter*, *brood* en *groene kaas* met *bûter*,

brea en griene tsiis ([Fries](#), zie ook [hier](#)) en *butter, bread and green cheese* (Engels).)

West- en Noord-Germaanse talen vertonen overigens nog veel overeenkomsten. Een belangrijk verschil is dat in de Noord-Germaanse talen het bepalend lidwoord (NL: *de, het*) achter het woord wordt gezet: *båt* - boot, *båten* - de boot, *far* - vader, *fadern* - de vader, *hus* - huis, *huset* - het huis (Zweeds-Nederlands).

Uitspraak van Zweedse letters

Zie voor een uitgebreid overzicht [Wikipedia](#), een [lijstje uit het Van Dale Online woordenboek Zweeds](#) of [De Zweede cursus van Björn Engdahl](#). Ook een manier om achter de uitspraak te komen is om de tekst in te voeren (kopiëren en plakken) in Google Vertalen en dan op het luidsprekertje te klikken. Google Vertalen kan (net als Google Zoeken) echter moeilijk omgaan met stipjes boven de letter, dus de weergave van bijvoorbeeld *ä* of *å* is niet betrouwbaar.

Hieronder een vereenvoudigde lijst. De gegeven Nederlandse klanken zijn een benadering.

Klinkers

a als in *zal*, bijna een open o. Voor dubbele medeklinker kort. Nóóit een Nederlandse aa!

ä als e in *leg* of *gêne*. Let op, Zweden horen verschil tussen ä en e, de ä klinkt meer naar de a.

å als o in *pot* of het Engelse *door*. Dus niet als het Nederlandse oo in *loom*.

o óf als o in *kom*, óf als oe in *koek*, en helaas, hier is geen regel voor, dus bij twijfel: oo. Dat lijkt op allebei.

ö als u in *put* of eu in *deur*. (Dus niet als eu in *leuk*.)

e voor dubbele medeklinker als e in *bed*, elders ee als in *heet*, maar niet als eej (zie boven, Nederlandse klanken)

i als ie in *biet*.

u klinkt tussen uu en oe in, lijkt op *uw*.

y klinkt tussen uu en ie in, er is geen Nederlands equivalent. Denk aan een uu zonder geronde lippen.

Medeklinkers

g als g in het Franse *garçon* en het Engelse *game*.

r rollende r, geen Engelse (of Gooise) r. Maar in sommige posities als de r in het Brits-Engelse *large* of *born*: dus alleen als verlenging van de klinker... zie onder.

dj, gj, hj, lj als j.

kj, tj als (lichte) sj, bijna als ch in *lichtje*. of stj in snel uitgesproken *ietsje*.

rd, rl, rn, rs, rt in dit soort combinaties verdwijnt de r, net als in het Engels, voorbeelden uit het Zweeds: *bord* (boe..d; [bu:d]), tafel, *pärta* (pèèla, [pæ:la]),

parel), *barn* (bàhn, [ban], kind), *först* (fusjt, [fœʃt], eerst, *kort* (kòt, [kɔt], kort). *sch*, *sj*, *skj*, *stj*, *-sion*, *-tion* bijna onnavolgbaar, als chw in ‘*Ach wat!*’ op zijn Surinaams (dus met twee lippen gevormde w).

sk idem, maar alleen voor e, i, y, ä en ö. Dus het Zweedse woord *skön* (mooi, lekker) klinkt ongeveer als chwön, maar het Zweedse woord *skog* (bos) klinkt als skoeg (en dan met de g uit game).

Om dit lastige pakket ietsje makkelijker te maken heb ik gepoogd de laatste Zweedse tekst die we zongen (*Sommarnatten*) van een fonetische weergave te voorzien. Zie [Sommarnatten](#).

Woordenboek nodig? Zie [hier](#).

Uitspraak van Deens

Helaas, hier dient vermeld dat het verband tussen schriftbeeld en klank in het Deens net zo losjes is geworden als in het Engels. Wie hierover een amusante bijdrage wil lezen, zie [Taaltoerisme](#). Dat blog hoort bij het gelijknamige boek van Gaston Dorren.

Wie zich ondanks deze waarschuwing toch wil verdiepen in de Deense uitspraak, zie [WikiWoordenboek](#). Deze bron plus Google Vertalen (microfoontje) plus de Youtube-uitvoeringen leverden voor onze tekst van J.P. Jacobson deze fonetische weergave:

Elle die woksende skuuga ha weewet saj sammen tiel ìin. Insom pò himmeln luusa in stjerne sò stroalende rin. Skúúane hav sò tjonge Drumme, Blomsternes Ujne i Doeggròd swumme, onnerliegt Aftenwindn soesa i lin'n.

En Jeroen kwam met hulp van een *native speaker* tot deze weergave:

Alle die wöksenne skúúga
ha wèwet saj sammen tiel ìin.
linsom pò himmelen luusa
iin stjè(r)ne sò stròòlenne rìin.
Skúúe(r)ne hawe sò thoenge Drumme,
Blomste(r)nes ojne ie Doegg(r)u(l) swumme,
oennaliet Aftenwinnen soesa ie linnen.

Zie ook [Stemming](#).

Vermakelijk is ook [dit filmpje](#) met tien handige Deense zinnestjes, waaronder *Jeg taler ikke Dansk* (Ik spreek geen Deens), uit te spreken als *Jaj teler ieke Dansk*. En *tusind tak* (duizendmaal dank), uit te spreken als *toe'sent tak*.

Verder:

- is de Deense r een brouw- of keel-r, beetje zoals de Duitse r. Vandaar dat *suser* klinkt als soesa. Ongeveer zoals *Berlin* op zijn Berlijns klinkt als Balien.

- zijn de Denen grootmeesters in het verslonzen van medeklinkers
- wordt Deens dus anders gespeld en uitgesproken dan Zweeds, haal die twee talen niet door elkaar! Ook al zijn ze verwant, ze verschillen aanzienlijk van elkaar, zoals Duits van Nederlands verschilt.

Russisch, Pools en andere Slavische talen

Slavische talen zoals Pools, Russisch en Sloveens kennen net als de meeste Romaanse talen in principe vijf vocalen, [i], [e], [a], [o] en [oe], maar in twee varianten: zacht of hard. Eigenlijk zijn niet die vocalen, maar de medeklinkers ervoor zacht of hard. Het resultaat is toch dat er in totaal tien of meer betekenisonderscheidende vocalen zijn.

Russisch

Het Russisch hoort bij de Oost-Slavische talen. In het [Russische alfabet](#) zijn harde of zachte klinkers als regel netjes verschillende letters. Hieronder een vereenvoudigd overzicht.

Eerst de vocalen (klinkers), verdeeld in een rijtje hard en zacht. Zacht wil zeggen dat de klank begint met een klein j-tje. (Officieel: de medeklinker ervoor is gepalatiséerd.) Ongeveer zoals de d in *hondje*, de t in *katje* en de n in *oranje*.

Hard

Zacht

a	a (als in <i>dat</i>)	я (als ja in <i>tja</i>)
э	e (als in <i>met</i>)	е (als jè in <i>Jetje</i>)
ы	i (als i in <i>kil</i>)	и ie (als in <i>hier</i> , met een klein j-tje voor de ie)
о	o (als in <i>hok</i>)	ё (als o in <i>jòh</i>)
у	oe (als in <i>koek</i>)	ю (als in <i>joelen</i>)

Dan de medeklinkers. Er is een reeks medeklinkers waarvan de letters herkenbaar zijn. Die vermeld ik niet. Hieronder alleen de onbekende lettertjes en de valse vrienden (daarvan zijn er nogal wat!).

в klinkt tussen **w** en **v**

г als **g** in het Engelse *gay* (behalve in de uitgangen -oro en -ero, daar klinkt-ie als w)

л l

н n

п p

р r

с s

з z

ф f

х ch als in *Bach* en *lachen*, maar niet zo schraperig als in Randstad-Nederlands

... en dan naast **с** (s) en **з** (z) de roemruchte Russische sisklanken

ж **zj** als in *genre*

ц **ts** als in *rots*

ч **tsj** als in *tsjilp*

ш **sj** als in *sjaal*

щ **sjtsj** als in *Chroesjstjov!* (Russisch: Хрущёв). Vaak verzacht tot een nadrukkelijk sj,

De alledaagse Russische uitspraak wordt gekenmerkt door **klinkerreductie**: onbeklemtoonde klinkers verliezen als het ware hun volle klank. Daardoor klinken woorden als ходит, полю en расступаются niet als chodjiet, poljoe en rastoepájoetsja, maar als chadjiet of chədjiet, paljoe of pəljoe en rastoepájətsə. (De ə is een sjwa, de onbeklemtoonde e in ons *waken*.)

Daar bezondigen we ons in Rachmaninov e.d. (zie o.a. **Panteley** of *Cheruvimski pesn*) niet aan, omdat veel van deze teksten in een antiek soort kerk-Russisch zijn geschreven. Veel Russische koren zingen echter onbekommerd wel met die klinkerreductie: punt van aandacht bij het beluisteren van opnames op Youtube.

Pools

Het Pools hoort net als het Tsjechisch bij de West-Slavische talen. De Poolse spellers hebben er een potje van gemaakt, nog verergerd doordat

- in het Pools drie soorten medeklinkers worden onderscheiden: zacht, hard en extra hard;

- er voor sommige klanken twee of meer verschillende schrijfwijzen bestaan; en

- het Pools ook nog twee genasaliseerde klanken kent, te weten *ę* (klinkt als i in Frans *bassin*) en *ą* (klinkt als a in Frans *sans*, tegen de o van *bon* aan). Zie hieronder, *Uitspraak van Poolse letters*.

Van belang is hier alleen dat ook Pools en Russisch dat typische klankonderscheid tussen [a] en [aa] of [e] en [ee] of [o] en [oo] niet kennen en er ook geen tweeklanken van maken als dat er niet staat. Een woord als *mleko* (melk) klinkt dus als mlèkò, niet als mleejkoow, en *polece* (Górecki 5, naar de velden) klinkt als pòlètsè, niet als poowleejtseej. Dit helpt al een beetje om het Pools niet al te Randstad-Hollands te laten klinken.

O ja, en dat beroemde *przewalski*, van dat paard, klinkt als pzejewalski. Is dus niet zo'n tongbreker als het lijkt. Nee, dan de stad *Szczebrzeszyn* (in Oost-Polen) ..., klinkt ongeveer als Sjtsjebzjèsjin. En dan nog die bekende politicus Wałęsa: klinkt ongeveer als Vawêsa, met die ê nasaal als de i in *bassin* en een bilabiale v en w.

Uitspraak van Poolse letters

Klinkers

a - als de a in *as*.

ą - in zuivere vorm als een nasale o, als in het Franse *bon*.

e - als de e in *lek*.

ę - in zuivere vorm als een nasale e, als in het Franse *bassin*.

i - als de ie in *zie*. In sommige posities echter j, zie hieronder, bij *Medeklinkers*.

o - als de o in *bom*.

ó en u - als de oe in *moe*.

y - als de Nederlandse i in *ik*.

Medeklinkers

c - ts als in *tsaar*

ch en h - ch als in in *kachel*

cz, ć en (voor klinkers) ci - tsj als *tj* in *Tietjerkstradeel*

dz - dz

dź en dż - dzj

g - g als in in *goal*

ł - als de Engelse en Surinaamse w (bilabiaal)

ń en (voor klinkers) ni - nj, als in het Franse *champagne* of het Spaanse *niño*

r - r (rollend)

rz, ź, ż en (voor klinkers) zi - zj als in *journalist*

sz, ś en (voor klinkers) si - sj, als in *sjabloon* en *meesje*

w - v als in *vader*

Stemhebbende medeklinkers worden aan het einde van een woord stemloos uitgesproken: *róg* /roek/ ('hoek'), *raz* /ras/ ('keer').

(Met dank aan [Wikipedia](#), al heb ik het verschil tussen harde en zachte medeklinkers hier voor ons gemak weggemoffeld.)

Het **Sloveens** hoort bij de Zuid-Slavische talen. Tot zo ver even de inleiding over Slavische talen - die overigens net als de Germaanse en Romaanse talen tot de [Indo-Europese taalfamilie](#) horen.

Tot zover de Indo-Europese talen, voor zover we die zingen of gezongen hebben.

Fins en Estlands

De [Fins-Oegrise talen](#), waartoe het Estlands of Ests van Veljo Tormis hoort, hebben naast [i], [e], [a], [o] en [oe] ook nog [ö] en [ü] en dan deze zeven vocalen ook nog in verlengde versie. Die klinken net als de korte, maar dan langer. Er is dus *niet* het hoorbare verschil tussen de Nederlandse a van *zak* en de aa van *zaak*!

De Estlandse a klinkt ongeveer als de a van *lang*, en de aa hetzelfde, maar dan twee keer zo lang, dus als àà (van *lààng niet gezien...*) en niet als de aa in *zaak*. Een woord als *ohakas* (distelpluis) klinkt dus als ohàkàs en niet als ohaakàs

, *marja* (lijsterbes) klinkt als *màrjà* en niet als *marjaa*, en *kõnnumaa* (wildernis) klinkt als *kunnoemàà* en niet als *kunnoemáá*.

Bijzonder aan het Fins en Estlands (of Ests) is dat ook medeklinkers kort of lang kunnen worden gebruikt, met verschil in betekenis. Als er ergens een dubbele medeklinker staat, moet die ook dubbel worden uitgesproken. Wikipedia geeft voor Fins dit fraaie

voorbeeld: *tuli* (vuur), *tulli* (tolheffing), *tuuli* (wind), *tuulla* (blazen). De dubbele *n* in *kõnnumaa* moet dus hoorbaar dubbel zijn.

Eigen aan het Estlands tenslotte is *nóg* een klinker, geschreven als *õ*, uitgesproken als een *ò* zonder geronde lippen. Uiteraard bestaat dus ook de dubbele versie: *õõ*.

Tot slot, wie eens wil horen hoe talen klinken, zie [Wikitongues-video's](#).